

25 квітня 2019 р.

Отже, головною метою інноваційних технологій освіти є підготовка людини до життя в постійно мінливому світі. Сутність такого навчання полягає в орієнтації навчального процесу на розвиток потенційних можливостей людини, у тому числі такої, що має особливі освітні потреби.

1. Концепція розвитку інклюзивної освіти. Наказ МОН від 01.10.2010 № 912 [Електронний ресурс]. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/MUS13929.html

2. Н. Ашиток. Проблеми інклюзивної освіти в Україні [Електронний ресурс]. URL: <https://docviewer.yandex.ua/view/0/>

3. Стандарти громадсько активної школи: соціальна інклюзія: навчально-методичний посібник / Найда Ю.М., Ткаченко Л.М. Під заг. ред. Даниленко Л.І. К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2014. 68 с.

4. Закон України «Про внесення змін до деяких законів України щодо доступу осіб з особливими освітніми потребами до освітніх послуг» [Електронний ресурс]. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T182541.html

РОЛЬ ЕМОЦІЙНОЇ СКЛАДОВОЇ ПСИХОЛОГІЧНОГО ЗДОРОВ'Я СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ У СТАНОВЛЕННІ ЇЇ ІНКЛЮЗИВНОЇ КУЛЬТУРИ

Антоніна Кічук

кандидат психологічних наук, доцент

Ізмаїльський державний гуманітарний університет

Сучасний цивілізований світ сприйняв ідеї інклюзії не просто конструктивні з огляду на пріоритетність загальнолюдських цінностей, а й в контексті пошуків ресурсів, задіяність яких у демократичному суспільстві забезпечує імператив того, що людина постає як «міра усіх речей». Отож, на теперішній час актуалізується потреба у становленні інклюзивної культури особистості; це набуває виключного значення дотно студентської молоді, адже ж йдеться про сенситивний віковий період особистісно-професійного зростання. До того ж, за слушною увагою деяких дослідників (зокрема, М. С. Савицького, Р. Т. Сімко), студентство може бути «із повним правом називатися соціальним нервом суспільства».

Аналіз наукового доробку і вітчизняних (Дятленко Н., Кавун Н., Колупасва А., Софій Н. та ін.) і зарубіжних (Айшервуд М., Бараль Е., Вос Д., Драйден Г. та ін.) дослідників, які безпосередньо або опосередковано торкаються проблематики інклюзивної освіти, дозволяє стверджувати про те, що вже склались підвалини щодо створення теорії інклюзивної культури особистості.

Принагідно маємо зазначити, що культурологічний підхід вимагає розуміння різноманітних аспектів сутності людини (свідомість, самосвідомість, духовність, моральність, творчість, поведінка, діяльність) у ракурсі суб'єкта культури.

Отож окремі аспекти є гранями інклюзивної культури особистості як «цілісної культурної людини», де ядром виступає базова ідея інклюзії – соціальна адаптація та інтеграція в соціум дітей з особливими освітніми потребами шляхом організації, насамперед, їхньої якісної освіти.

Якщо йдеться про формування інклюзивної культури студентства, то виключного значення набуває спроможність вищої школи системно задіяти усі чинники, які впливають на здатність особистості юнацького віку до культурного самовизначення і самореалізації у діяльності, спрямованій як на позитивну соціалізацію особистості з особливими освітніми потребами, так і на визнання самоцінності й такої категоріальної особистості.

25 квітня 2019 р.

Вкреслена площина осмислення новопосталих проблем вітчизняної вищої школи дозволяють віднайти якісно нові акценти щодо розбудови університетського освітнього простору; особливо з урахуванням підвищених вимог до вищої освіти у сучасному світі [4].

Дослідники дотепер не можуть прийти до єдиної точки зору на проблему базових особистісних властивостей, які є визначальними у процесі життєдіяльності, а, відтак виступають системоутворювальними щодо будь-яких якісних новоутворень; не є винятком і інклюзивна культура особистості. У цьому зв'язку привертає увагу дослідницька позиція В. Ямницького, за якою саме життєтворчість як цілісність вияву адаптивної, творчої та суб'єктної активності особистості особистості, що «регламентується мотивацією надлишку і спрямована на реалізацію цільових та смислових аспектів власного життя» [6, с. 33]. Нам видається цікавим і те, який психологічний зміст учений вкладає у поняття «мотивація надлишку», а саме: ту мотивацію, що спрямована на реалізацію «буттєвих проблем особистості». Отож, якщо визнавати важливою ознакою буття сучасної гуманістично налаштованої особистості молодшої людини саме гуманістичний сенс ідей інклюзії, а, відтак – параметром сформованості її інклюзивної культури, то можна припустити, що йдеться про певний вимір життєтворчості.

Розмірковуючи над базовими психологічними явищами, які врешті-решт слугують основою у «надбудові» якісних новоутворень, доречно по-новому оцінити і позицію наукової психології щодо визнання особистості «внутрішнім моментом діяльності» (Д. О. Леонтьєв), і влучного вислову Л. С. Виготського щодо сутності особистості. А саме: особистість – це те, чим людина стає для самого себе з людини в собі через те, яким він стає для інших. Отже, можна примусити, що сформована в студентський віковий період інклюзивна культура особистості має вияв упродовж життя як на її мотиваційно-потребову сферу, так і на систему соціальних ролей і самосвідомості.

Аналіз довідкових джерел, котрі містять визначення тих маркерів, які віддзеркалюють характерну ознаку будь-якого явища, засвідчують про правомірність розглядати саме властивість тим з них, що виражає змістові відношення особистості; до того ж, за В. С. Виготським, має сенс розрізняти формально-динамічні властивості, що характеризують взаємодію особистості із середовищем (індивідуальний теп, інтенсивність, виносливість тощо) та змістовно психічні [1, с. 488].

Врахувавши вищезазначене, ми припустимо що саме психологічне здоров'я особистості позитивно корелює із найбільш суттєвими її новоутвореннями, одним із яких і виступає інклюзивна культура.

В результаті проведеної аналітичної роботи, що мала на меті узагальнення сучасного наукового знання про психологічне здоров'я особистості (Гаценко О. Я., Журавльова Л. П., Коляда Н. В., Шувалов О. В. та ін) ми дійшли висновку про те, що, з одного боку, саме детермінанти психологічного здоров'я ще й досі є предметом наукових дискусій, а, з іншого – психологічне здоров'я особистості виступає тим цілісним утворенням, яке містить певний баланс і властивостей, і процесів. Отже, має сенс убачати у здоров'ї особистості в психологічній сфері динамічну особистісну властивість. Ми поділяємо думку дослідників, які зауважують на доцільності в окресленому психологічному явищі розрізняти ієрархію певних рівнів, зокрема, в ракурсах «ментального», «суб'єктного» та «індивідуального». З огляду на зазначене, як стверджує Т. Д. Данчева, доцільно розрізняти низку рівнів психологічного здоров'я особистості. Зокрема, на ментальному рівні, системоутворювального значення набуває самоактуалізація особистості, на суб'єктному – життєстійкість, а на індивідуальному – адаптивність [3, с. 50].

У нашому розумінні, психологічне здоров'я особистості виступає як її інтегративна властивість, де наскрізною та системоутворювальною є роль саме емоційного складника.

25 квітня 2019 р.

Справа в тому, що з емоціями пов'язані всі розділи психологічної науки; це явище ще й пронизує будь-яку діяльність особистості, проникаючи у психологічні процеси. Чи не найавторитетнішою у цьому плані визнано таку думку С. Л. Рубінштейна: «Справа полягає не в тому, що емоція знаходиться в єдності із інтелектом або мислення з емоцією, а про те, що саме мислення як реальний психологічний процес уже саме є єдністю інтелектуального і емоційного, а емоція – єдністю емоційного і інтелектуального» [5, с. 97-98].

Учені, які вивчають певні вектори емоційної сфери особистості (Емонс П., Кириленко Т., Лушин П. та ін), єдині у визнанні незаперечним той факт, що саме в емоціях пізнається через переживання як значущість явищ оточуючого особистість довкілля, так і вага «свого власного». До того ж установлено є позитивна кореляція емоційного інтелекту із відкритістю особистості до взаємодії у міжособистісних стосунках (Карузо Д., МейерДж., Милославська О., Соловей П. та ін). Отож, робиться дослідниками висновок про те, що емоційний інтелект, як психологічне явище, безпосередньо пов'язаний із дружелюбністю особистості. А це набуває не аби яке значення з огляду на домінуючі характеристики інклюзивної культури – важливої особистісної якості, зокрема, молоді людини. Адже ж йдеться про суттєвий чинник здатності особистості юнацького вікового періоду до реалізації різних способів взаємодії між суб'єктами інклюзивного освітнього середовища, що заснована на дружелюбності.

У контексті сучасної наукової психології, емоції є узагальненою реакцією на різні за характером екзогенні та ендогенні сигнали, що надходять із оточуючого; отож, саме в емоціях і виявляється оцінне ставлення суб'єкта. Натомість, як відомо, особистості, як суб'єкту інклюзивного середовища, властива уся сукупність ознак тривожності (напруженість у ситуаціях, пов'язаних із зверненням до неї; занепокоєння, умотивоване навіть простим очікуванням певних дій, тощо).

Фундатори психології емоційних явищ (Вилюнас В. К, Грат Н. Я., Ізард К. Е. та ін.) довели, що вони мають подвійний характер, і про своєрідність оскраси, з якою суб'єкт відображає. Водночасу зв'язку з осмисленням емоційної складової психологічного здоров'я особистості набувають ще й такі зауваги. По-перше, емоції виступають в якості однієї з форм існування особистісного смислу; до того ж доведено, що обидві системи термінології – «емоційна» і «смілова» – у психології «описують» одне і те саме явище, є взаємозамінними, хоча «смісл» має більш пояснювальний характер, а «емоції» – описовий [2, с. 99]. По-друге, емоційні явища мають «зовнішній» вплив на загальний хід психологічного процесу через виконувальні ними функції (акцентування, пам'яті, синтезування, спонукання, створення «афективного сліду»), що є взаємопов'язаними.

Таким чином, саме емоційна складова здоров'я особистості у психологічній сфері детермінує психологічне благополуччя. Відтак можна прогнозувати більш результативну здатність особистості до взаємодії в особливих умовах, що створює, зокрема, інклюзивне освітнє середовище.

Перспективи подальших досліджень лежать у площині поглиблення наукових уявлень про емоційний складник психологічного здоров'я особистості у студентські роки.

1. Большой психологический словарь (под. ред.. Б. Г. Мещерянова, В. П. Зинченко. – 3-е изд., доп и перераб. – СПб: Прайм Ерознак, 2006. – 672 с.
2. Вилюнас В. К. Психология эмоциональных явлений – М.: Изд-во МГУ, 1976. – 143 с.
3. Данчева Т. Д. Типология психологического здоровья личности // Наука і освіта, 2012. – №3. – С. 50-54.
4. Луговий В. І., Слюсаренко О. М., Таланова Ж. В. Нові уроки лідерства для України від Шанхайського рейтингу 2018 року // Педагогіка і психологія. – 2018. – №3. – С. 5-22.

25 квітня 2019 р.

5. Рубінштейн С. Л. Проблеми загальної психології. – М.: Педагогіка, 1973. – С.

6. Ямницький В. Розвиток життєтворчої активності особистості: Теорія та експеримент: монографія. – Одеса: СВД Черкасов М. П., 2006. – 362 с.

ПРОБЛЕМА ЗДАТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ ДО ВЗАЄМОДІЇ З БАТЬКАМИ ЯК ВИДУ ПАРТНЕРСЬКИХ ВІДНОСИН В ІНКЛЮЗИВНІЙ ОСВІТІ

Надія Кічук

*доктор педагогічних наук, професор
Ізмаїльський державний гуманітарний університет*

За вітчизняних реалій сьогодення, коли суто соціальна складова процесу реформування освітньої сфери (згідно концепції Нової української школи) набула значно більшої ваги і виразних абрисів, проблематика інклюзивної освіти актуалізувалася. Інститутом спеціальної педагогіки і психології імені М.Ярмаченка НАПН України, (через розробку і систематизацію локальних досліджень фахівцями теоретико-методологічних та прикладних аспектів інклюзивної освіти), ініційовано й практико-орієнтовні підходи до розбудови інклюзивного освітнього середовища у розрізі як державних, так і альтернативних закладів освіти. Натомість загально визнаною є системо утворювальна роль у цьому плані особистості фахівця соціономічної сфери в цілому й педагога, зокрема.

Вища школа – основний етап особисто-професійного становлення педагога. Враховуючи своєрідність науково-методичного підґрунтя інклюзивної освіти, саме партнерські відносини із сім'єю-родиною дитини, з особливими потребами набувають усіх ознак імперативу. Натомість, як засвідчують і на опрацювання науковців (Х.Дж.Джайнот, Т.Гурко, Т.Жаровцев, А.Колупаєва, В.Левкович, О.Морозова та ін.), і саморефлексія досвіду й проведена аналітична робота у контексті проблематики інклюзії, саме здатність педагога до взаємодії із батьківською спільнотою складає зону найбільших педагогічних втрат.

Принагідно зауважимо, що процес удосконалення професійної підготовки майбутніх фахівців до інклюзивної освіти впродовж останніх років набув потужних обертів. Зокрема, склався потужний науково-методичний фонд тренінгових технік, коучингових технологій студентоцентрованого навчання майбутніх фахівців, враховано в цьому відношенні й зарубіжний досвід тьюторингових і менторингових та мультимедійних викладацьких технік у розрізі ідеї «навчання шляхом залучення» та ін. Натомість, навіть урахування новітніх світових практик інклюзивної освіти та визнання провідної ролі педагога в її розбудові, залишають проблемність щодо здатності студентів вибудовувати стратегію взаємодії із сім'єю категоріальної дитини.

Припускаємо, що це має й об'єктивні причини – відсутність у студентської молоді власного сімейного досвіду виховання; унікальний характер соціально-виховної ситуації як дитини з особливими освітніми потребами, так і характеристики сім'ї – соціальної інституції; не вироблене ще й досі комплексне наукове уявлення про своєрідність українського феномену «сім'я-родина» тощо. Щоб не спалювати гуманістичний зміст і самоцінність ідеї інклюзії природний інтерес становить плідний досвід конструктивного соціального партнерства, зокрема фахівців-соціономістів, громади та батьківської спільноти в інтересах комфортності дитини з особливими освітніми потребами.

Наукові завдання статті - взаємопов'язані та взаємообумовлені актуалізацією соціально-педагогічних потреб у використанні ресурсів розбудови інклюзивної освіти.

Мета статті – на основі аналізу наукового доробку дослідників проблематики інклюзивної освіти, обґрунтувати конструктивні підходи до підготовки фахівців, здатних до взаємодії з батьками – важливого різновиду партнерських відносин в інклюзивній вітчизняній освіті.